

การเรียนการสอนตามแนวคิดการเรียนรู้แบบร่วมมือ เพื่อส่งเสริมทักษะ
การเรียนรู้ศตวรรษที่ 21 ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น
TEACHING BASED ON THE CONCEPT OF COLLABORATIVE
LEARNING TO PROMOTE 21ST CENTURY LEARNING SKILLS OF
LOWER SECONDARY SCHOOL STUDENTS

พระมหาชนินทร์ ลิขสิทธิ์พันธ์,
Phramaha Chanin Ligkhasittipan
สาขาวิชาสังคมศึกษา
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่
The Social Studies section of
Mahachulalongkornrajavidyalaya, Phrae campus
E-mail : Chanin.new2563@gmail.com

บทคัดย่อ

การเรียนการสอนตามแนวคิดการเรียนรู้แบบร่วมมือ เป็นการจัดการเรียนการสอนให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ในการทำงานร่วมกันและสอดคล้องกับทักษะการเรียนรู้สำหรับศตวรรษที่ 21 ที่มุ่งเน้นให้ผู้เรียนมีทักษะการเรียนรู้การคิดวิเคราะห์ การสื่อสารการร่วมมือและความคิดสร้างสรรค์ โดยเฉพาะนักเรียนในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ที่ต้องได้รับการพัฒนาทักษะชีวิตในการเตรียมความพร้อมเพื่อก้าวเข้าสู่โลกสมัยใหม่ การเรียนแบบร่วมมือถือเป็นการเรียนแบบตื่นตัว (Active Learning) ที่ให้ประโยชน์หลายอย่างแก่ผู้เรียน ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการเรียนและมีส่วนรับผิดชอบต่อการเรียนของตนเอง

คำสำคัญ : การเรียนรู้แบบร่วมมือ, นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น, ศตวรรษที่ 21

Abstracts

Teaching based on the concept of collaborative learning It is an instructional management for learners to learn in collaboration and in line with learning skills for the 21st century that focuses on students' skills in learning critical thinking, Communication, Collaboration and Creativity. Especially students in the lower secondary level that need to develop life skills in preparation for entering the modern world. Collaborative learning is an active learning that offers many benefits to students. Learners are involved in learning and are responsible for their own learning.

Keyword : Collaborative Learning, Lower Secondary School Students, 21st Century

บทนำ

การส่งเสริมทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 ได้กลายเป็นแนวคิดและข้อเสนอเชิงนโยบาย ด้านการศึกษาที่ถูกผลิต พัฒนา สนับสนุน และเผยแพร่ โดยองค์กรต่าง ๆ ทั้งในภาครัฐและ ภาคเอกชนหลายแห่งทั่วโลกอย่างต่อเนื่อง จนกลายเป็นวาระทางการศึกษาที่สำคัญในปัจจุบัน โดยที่แนวคิดทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 ตั้งอยู่บนฐานคิดที่เชื่อว่า รูปแบบการศึกษาแบบดั้งเดิม ในช่วงศตวรรษที่ 20 ซึ่งเน้นย้ำแต่การเรียนรู้และท่องจำเนื้อหาในสาระวิชาหลัก ไม่เพียงพออีกต่อไปแล้วในการดำรงชีวิตและการทำงานในโลกศตวรรษใหม่ภายใต้ความท้าทายใหม่สำหรับ แนวคิดทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 นั้น ตั้งต้นจากผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้ที่จำเป็นสำหรับ ศตวรรษที่ 21 โดยให้ความสำคัญกับการปลูกฝัง (ทักษะ Skills) ที่จำเป็นในศตวรรษที่ 21 เช่น ทักษะในการคิดขั้นสูง ทักษะในการเรียนรู้และนวัตกรรม ทักษะชีวิตและการทำงาน ทักษะด้าน สารสนเทศและการสื่อสาร ควบคู่กับ“เนื้อหา” (Contents) ในสาระวิชาหลักและความรู้อื่นที่ สำคัญในศตวรรษที่ 21 เช่น ความรู้เรื่องโลกความรู้ด้านการเงิน เศรษฐกิจ ธุรกิจและการเป็น ผู้ประกอบการ ความรู้ด้านพลเมือง ความรู้ด้านสุขภาพ และความรู้ด้านสิ่งแวดล้อมผ่าน หลักสูตรที่มีลักษณะกระชับ (Lean curriculum) ช่างคิด (Thinking curriculum) และบูรณา การ (Interdisciplinary curriculum) เพื่อสร้างนักเรียนที่มี“คุณลักษณะ” (Characters) อันพึงปรารถนาของโลกศตวรรษที่ 21 ได้ นั่นคือ รู้จักคิด รักการเรียนรู้มีสำนึกพลเมือง มีความ

กล่าวหาญทางจริยธรรม มีความสามารถในการแก้ปัญหา ปรับตัว สื่อสารและทำงานร่วมกับผู้อื่น ได้อย่างมีประสิทธิภาพตลอดชีวิต (พัชรี สร้อยสกุล, 2559, น. 1-2)

การสอนให้เกิดทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นและตอนปลาย ควรมุ่งเน้นเชิงสหวิทยาการของวิชาแกนหลัก โดยการสอนเปิดโอกาสให้นักเรียนได้ร่วมมือกันค้นคว้าหรือศึกษาสิ่งที่สนใจ และนักเรียนกับครูจะต้องร่วมมือกันออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ อาจเป็นกลุ่มเล็ก ๆ หรือศึกษาเป็นรายบุคคลก็ได้ เพื่อให้เกิดการเชื่อมโยงหลายรายวิชาเข้าด้วยกัน ไม่ใช่แต่ด้านเนื้อหาวิชา แต่ยังรวมถึงวิธีการสอนของครูอีกด้วย หลักสูตรเชิงสหวิทยาการจะรวมเนื้อหาหลายวิชามาอยู่ในหน่วยการเรียนรู้แบบบูรณาการ และการทำโครงการจะจัดตารางเรียนในคาบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้และเนื้อหาวิชาจะต้องจัดให้เอื้อต่อการเรียนการสอนที่เกี่ยวกับวิถีชีวิตประจำวันของนักเรียนมากยิ่งขึ้น นักเรียนจะใช้เวลาเรียนรู้ทักษะของวิชาต่าง ๆ และใช้เวลาประยุกต์ทักษะเหล่านั้นไปใช้กับกิจกรรมในชีวิตจริง ซึ่งหลักสูตรเชิงสหวิทยาการจะแบ่งวิธีการสอนเป็น 2 แบบ คือ การสอนทางตรง [Direct Teaching] สำหรับทักษะพื้นฐานที่จำเป็นของแต่ละวิชาหลักโดยเฉพาะสาระเนื้อหาที่ยุ่งยากซับซ้อน จะใช้การเรียนรู้ในห้องเรียนปกติและการสอนทางอ้อม [Indirect Teaching] สำหรับบทเรียนที่นักเรียนนำทักษะพื้นฐานมาใช้ในการทำกิจกรรมที่ต้องใช้ความรู้จากหลาย ๆ วิชา ตารางการเรียนรู้จะจัดในห้องเรียนรวมหรือลานกิจกรรม และสถานที่ฝึกทักษะประสบการณ์ ส่วนบทบาทของครูผู้สอนควรพยายามให้นักเรียนเข้าร่วมโครงการให้มากที่สุด นักเรียนต้องเรียนรู้จากกิจกรรมและอุปกรณ์ต่าง ๆ ที่จัดให้ การเรียนของนักเรียนต้องใช้วิถีหลากหลาย วิธีการสอนแบบนี้ ครูมีบทบาทเป็นผู้แนะนำ ผู้จัดการ และผู้อำนวยความสะดวกเท่านั้น โดยโครงการอาจต้องการใช้การสอนหลายรูปแบบ เพื่อสนองความต้องการหรือความสนใจของนักเรียนแต่ละคน สิ่งสำคัญในการสอนเชิงสหวิทยาการก็คือ เป็นการเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยครูต้องสนใจว่าเด็กได้เรียนรู้บ้าง สร้างโอกาสที่จะประยุกต์ทักษะเชิงบูรณาการข้ามสาระเนื้อหา และสร้างระบบการเรียนรู้ที่เน้นสมรรถนะเป็นฐาน (Competency-based) สร้างนวัตกรรมและวิธีการเรียนรู้ในเชิงบูรณาการที่มีเทคโนโลยีเป็นตัวเกื้อหนุน การเรียนรู้แบบสืบค้น และวิธีการเรียนจากการใช้ปัญหาเป็นฐาน (Problem-based) เพื่อการสร้างทักษะขั้นสูงทางการคิดแบบมีวิจารณญาณ (สำนักบริหารงานการมัธยมศึกษาตอนปลาย สพฐ, 2558, น. 20-21)

จะเห็นได้ว่า การจัดการเรียนรู้ในปัจจุบันนี้ ผู้สอนให้ความสำคัญกับการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ (Learner Center) โดยใช้เทคนิควิธีสอนที่หลากหลายเพื่อที่จะให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ อีกทั้งยังเป็นการพัฒนาทักษะต่าง ๆ แก่ผู้เรียน ไม่ว่าจะเป็นทักษะการคิด การสื่อสาร การแก้ปัญหา การใช้เทคโนโลยีหรือทักษะชีวิต ผู้เรียนมีบทบาทในการทำกิจกรรม การเรียนการสอน มีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น ในรูปแบบต่าง ๆ ที่ตอบสนองความ

สนใจหรือความต้องการของผู้เรียน โดยให้ผู้เรียนได้ปฏิบัติจริง การจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญต้องเลือกใช้รูปแบบการสอน วิธีการสอนและเทคนิคการสอนที่เหมาะสมหลากหลายประกอบกัน เพื่อมุ่งให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้อย่างแท้จริง (เชมณัฐ มิ่งศิริธรรม, 2554, น. 435)

แนวคิดการเรียนแบบร่วมมือ (Collaborative Learning) เป็นการเรียนรู้ที่ได้รับความนิยมอย่างกว้างขวางเนื่องจากกิจกรรมและผลลัพธ์ที่ได้จากการเรียนการสอนนั้นสามารถตอบสนองแนวทางการปฏิรูปการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติพ.ศ. 2542 ซึ่งตามแนวทางพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาตินั้น ผู้สอนจะต้องปรับเปลี่ยนการสอนจากผู้สอนเป็นสำคัญ เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ (คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2545) การเรียนแบบร่วมกันถือเป็นการเรียนแบบตื่นตัว (Active Learning) ที่ให้ประโยชน์หลายอย่างแก่ผู้เรียน ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการเรียนและมีส่วนรับผิดชอบต่อการเรียนของตนเอง ผู้เขียนเห็นว่าแนวคิดการเรียนแบบร่วมมือมีความเหมาะสมสอดคล้องกับการพัฒนาทักษะในศตวรรษที่ 21 ของนักเรียนในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นเป็นอย่างยิ่ง ดังจะได้ศึกษารายละเอียดในหัวข้อถัดไป

แนวคิดการเรียนรู้อย่างร่วมมือ (Collaborative Learning)

การเรียนรู้แบบร่วมมือ (Cooperative and Collaborative Learning) เป็นคำที่มีความหมายใกล้เคียงกัน เพราะมีลักษณะเป็นกระบวนการเรียนรู้เป็นแบบร่วมมือ ข้อแตกต่างระหว่าง Cooperative Learning กับ Collaborative Learning อยู่ที่ระดับความร่วมมือที่แตกต่างกัน Sunyoung, J. (2003) ได้สรุปว่า ความแตกต่างที่เห็นได้ชัดเจนระหว่าง Cooperative Learning กับ Collaborative Learning คือ เรื่องโครงสร้างของงาน ได้แก่ Pre-Structure , Task-Structure และ Content Structure โดย Cooperative Learning จะมีการกำหนดโครงสร้างล่วงหน้ามากกว่า มีความเกี่ยวข้องกับงานที่มีการจัดโครงสร้างไว้เพื่อคำตอบที่จำกัดมากกว่า และมีการเรียนรู้ในขอบข่ายความรู้และทักษะที่ชัดเจน ส่วน Collaborative Learning มีการจัดโครงสร้างล่วงหน้าน้อยกว่า เกี่ยวข้องกับงานที่มีการจัดโครงสร้างแบบหลวม ๆ (ill-Structure Task) เพื่อให้ได้คำตอบที่ยืดหยุ่นหลากหลาย และมีการเรียนรู้ในขอบข่ายความรู้และทักษะที่ไม่จำกัดตายตัว ในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับสภาพการเรียนการสอนออนไลน์มักนิยมใช้คำว่า Collaborative Learning

Nagata and Ronkowski (1998) ได้สรุปเปรียบเทียบว่า Collaborative Learning เป็นเสมือนร่มใหญ่ที่รวมรูปแบบหลากหลายของ Cooperative Learning จากกลุ่มโครงการเล็กสู่รูปแบบที่มีความเฉพาะเจาะจงของกลุ่มการทำงานที่เรียกว่า Cooperative Learning

กล่าวได้ว่า Cooperative Learning เป็นชนิดหนึ่งของ Collaborative Learning ที่ได้ถูกพัฒนาโดย Johnson and Johnson (1960) และยังคงเป็นที่นิยมใช้แพร่หลายในปัจจุบัน

Office of Educational Research and Improvement (1992) ได้ให้ความหมายของ Cooperative Learning ว่าเป็นกลยุทธ์ทางการสอนที่ประสบผลสำเร็จในทีมขนาดเล็กที่ซึ่งนักเรียนมีระดับความสามารถแตกต่างกัน ใช้ความหลากหลายของกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อการปรับปรุงความเข้าใจต่อเนื้อหาวิชา สมาชิกแต่ละคนในทีมมีความรับผิดชอบไม่เพียงแต่เฉพาะการเรียนรู้แต่ยังรวมถึงการช่วยเหลือเพื่อนร่วมทีมในการเรียนรู้ด้วย นอกจากนี้ยังมีการสร้างบรรยากาศเพื่อให้บังเกิดการบรรลุผลสำเร็จที่ตั้งไว้ด้วย

Penn State University College of Education (2004) ได้ให้คำจำกัดความของ Collaborative Learning ว่ามีคุณลักษณะของการแบ่งปัน เข้าใจเป้าหมาย มีการยอมรับซึ่งกันและกัน เชื่อมั่นและมีขอบเขตความรับผิดชอบที่ชัดเจน มีการติดต่อสื่อสารในสิ่งแวดล้อมที่เป็นทั้งแบบเป็นทางการและไม่เป็นทางการ มีการตัดสินใจจากการลงความเห็นร่วมกัน ซึ่งผู้สอนจะเป็นผู้เอื้ออำนวยและชี้แนะให้ นักเรียนได้มองเห็นทางออกของปัญหานั้น ๆ

Thirteen Organization (2004) ได้สรุปว่า Collaborative Learning เป็นวิธีการหนึ่งของการสอนและการเรียนรู้ในทีมของนักเรียนด้วยกัน เป็นการเปิดประเด็นคำถามหรือสร้างโครงการที่เต็มไปด้วยความหมาย ตัวอย่างเช่น การที่กลุ่มของนักเรียนได้มีการอภิปรายหรือการที่นักเรียนจากโรงเรียนอื่น ๆ ทำงานร่วมกันผ่านอินเทอร์เน็ต เพื่อแบ่งปันงานที่ได้รับมอบหมาย ส่วน Cooperative Learning เป็นการมุ่งเน้นโดยเบื้องต้นที่การทำกิจกรรมกลุ่มเป็นแบบเฉพาะเจาะจงในชนิดของการร่วมมือ ซึ่งนักเรียนจะทำงานร่วมกันในกลุ่มเล็กในโครงสร้างของกิจกรรม ทุกคนจะมีความรับผิดชอบในงานของพวกเขา โดยทุกคนสามารถเข้าใจถึงการทำงานเป็นกลุ่มเป็นอย่างดี และการทำงานกลุ่มแบบ Cooperative นั้นจะมีการทำงานแบบเผชิญหน้า (Face – to – face) และเรียนรู้เพื่อทำงานเป็นทีม

การเรียนรู้ร่วมกัน (Collaborative Learning) เป็นวิธีการเรียนที่จัดให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ร่วมกันเป็นกลุ่มเล็ก ๆ โดยผู้เรียนต้องพึ่งพาอาศัยกัน มีความรับผิดชอบต่อกลุ่มร่วมกัน ทั้งโดยการปรึกษาหารือ แลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน แบ่งปันทรัพยากรการเรียนรู้ สมาชิกในกลุ่มมีปฏิสัมพันธ์ต่อกัน มีความสำเร็จของทุกคนและของกลุ่มเป็นเป้าหมายสำคัญในการเรียน ฝึกให้ผู้เรียนได้รู้จักการเรียนรู้ร่วมกับผู้อื่น เป็นการเรียนรู้แบบแข่งขันกัน ฉันทมีตร (York, 2003; Karel et al, 2005; Bulu and Yildirim, 2008; สาริพันธ์ สุภวรรณ, 2545) มีความอยากทำกิจกรรมภายใต้หลักการที่สำคัญ คือ การสร้างองค์ความรู้โดยผู้เรียนเอง ด้วยการลงมือกระทำหรือการปฏิบัติที่ผ่านกระบวนการคิด นำมาใช้เป็นแนวทางต่อการแก้ปัญหาและสกัดเป็นความคิดที่แจ่ม ส่องเสริมให้ผู้เรียนรู้จักการคิดวิเคราะห์ที่โดยเน้นผู้เรียนเป็นผู้ร่วมทำกิจกรรม เป็นผู้สร้างความรู้ด้วยตนเองจากประสบการณ์ที่หลากหลายของผู้เรียนแต่ละ

คนจากแหล่งข้อมูลต่าง ๆ นอกจากนี้ผู้เรียนยังเป็นแหล่งของความรู้ที่จะช่วยเพื่อนที่ต้องการความรู้ในส่วนนั้นต่อไป และช่วยให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจในความรู้นั้นเพิ่มมากขึ้นเพราะได้สอนหรืออธิบายให้กับผู้เรียนคนอื่นที่พร้อมหรือต้องการเรียนในเรื่องเหล่านั้น ทำให้เกิดการเรียนรู้ที่มีความหมายกับตัวผู้เรียนเพราะการเรียนรู้สิ่งใดได้ดีนั้น เกิดขึ้นเมื่อผู้เรียนมีความต้องการใช้ความรู้นั้นในการสร้างชิ้นงาน ผลของการเรียนรู้จะทำให้ผู้เรียนเกิดแรงจูงใจในความสำเร็จ มีความรับผิดชอบ มีการควบคุมตนเอง (เชมณัฏฐ์ มิ่งศิริธรรม, 2554, น. 439)

รูปแบบการเรียนรู้ร่วมกันนั้นเป็นการเรียนรู้ของกลุ่มขนาดเล็กประมาณ 4-6 คน โดยจะเน้นผลลัพธ์หรือผลงานมากกว่ากระบวนการ ทั้งนี้กลุ่มผู้เรียนจะศึกษาค้นคว้าและอาศัยประสบการณ์ของสมาชิกในกลุ่มในการถ่ายทอดเนื้อหาและสร้างความรู้จากสังคมโดยการผสมผสานความรู้ใหม่กับความรู้เดิม ด้วยการค้นพบคำตอบด้วยตนเองหรือผ่านกระบวนการกลุ่ม โดยสมาชิกในกลุ่มร่วมกันตรวจสอบผลงานหรือประเมินสมาชิกในกลุ่มเพื่อให้แน่ใจว่าสมาชิกแต่ละคนมีการเรียนรู้และมีการเชื่อมโยงความคิดผ่านผู้เรียนกลุ่มต่าง ๆ ร่วมกับกิจกรรมการเรียนในสภาพจริง การร่วมมือกันเรียนรู้และการวิเคราะห์ทางเลือกจากมุมมองที่หลากหลายโดยอาศัยสถานการณ์ที่เป็นปัญหาเพื่อให้ผู้เรียนเกิดความขัดแย้งทางความคิดและร่วมกันค้นหาคำตอบ เพื่อให้เกิดทักษะการแก้ปัญหาและจัดความขัดแย้งด้วยเหตุผล อีกทั้งการนำเสนอและสรุปผลงานเป็นทักษะที่สำคัญเนื่องจากการแบ่งปันความรู้และประสบการณ์ในการเรียนให้แก่สมาชิกในกลุ่มและนอกกลุ่มให้ผู้อื่นทราบ และผู้สอนเป็นที่ปรึกษาหรือผู้อำนวยความสะดวก เมื่อพิจารณาถึงขั้นตอนการเรียนรู้ร่วมกันจะพบว่ามีขั้นตอนหลัก 5 ขั้นตอน (Goodsell et al, 1992; Jones and Creese, 2000; สุพิน ดิษฐกุล, 2542) ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การนำเสนอสถานการณ์ผู้สอนเสนอหัวเรื่องที่ต้องการให้ผู้เรียนศึกษาจากบทเรียนผู้เรียนเลือกศึกษาหัวข้อเรื่องตามความสนใจซึ่งในการเลือกหัวข้อเรื่องต้องให้อิสระแก่ผู้เรียน ผู้เรียนที่สนใจ เลือกหัวข้อเรื่องเดียวกันอยู่ในกลุ่มเดียวกัน กลุ่มละ 4-6 คน ซึ่งแต่ละกลุ่มอาจมีจำนวนสมาชิกที่แตกต่างกันแต่ถ้าหากมีหัวข้อใดมีจำนวนนักเรียนเกินกำหนด ผู้สอนอาจจะให้ผู้เรียนจับสลากหรือวิธีอื่นใดที่เหมาะสมเพื่อให้ผู้เรียนคนที่เลือกในหัวข้อเรื่องอื่นที่สนใจในระดับรองลงไป

ขั้นตอนที่ 2 การประชุมวางแผนสร้างข้อตกลงร่วมกัน ผู้เรียนประชุมวางแผนสร้างข้อตกลงร่วมกัน กำหนดเวลาในการศึกษาค้นคว้า กำหนดจุดมุ่งหมาย ขอบเขตของเนื้อหาของหัวข้อเรื่อง กำหนดวิธีการดำเนินงาน การแบ่งความรับผิดชอบให้สมาชิก โดยผู้เรียนแต่ละคนต้องร่วมแสดงความคิดเห็น ปรึกษาหารืออภิปราย ซักถาม โต้แย้ง เสนอแนะ แลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกันในการกำหนดหรือระบุว่าจะนำเสนอหัวข้อเรื่องในประเด็นที่สนใจ แล้วเสนอผลการปฏิบัติงานของกลุ่ม ให้ผู้สอนตรวจสอบขอบเขตของเนื้อหา เพื่อจะได้ตัดส่วนที่ไม่

สอดคล้องหรือไม่จำเป็นออกไป หรือเพิ่มเติมในส่วนที่ขาดหายหรือบกพร่องไปและให้เพื่อนเสนอสิ่งที่อยากรู้เพิ่มเติมเกี่ยวกับหัวข้อเรื่องนั้น ๆ ด้วย

ขั้นตอนที่ 3 การร่วมมือกันระดมสมอง สมาชิกแต่ละคนรับผิดชอบการเรียนรู้และภาระงานที่ได้รับมอบหมายจากกลุ่ม ผู้เรียนเรียนรู้ไปพร้อมกับการมีปฏิสัมพันธ์กับสมาชิกในกลุ่มมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ข้อมูลและผู้เรียนค้นคว้าข้อมูลจากแหล่งต่าง ๆ โดยมีการวิเคราะห์สังเคราะห์ความรู้ที่ได้จากนั้นสมาชิกในกลุ่มแลกเปลี่ยนความคิดเห็น อภิปราย และสกัดเป็นความรู้ของกลุ่ม โดยกลุ่มจะเป็นผู้ควบคุมการเรียนรู้ด้วยตนเอง

ขั้นตอนที่ 4 การนำเสนอผลงาน สมาชิกแต่ละกลุ่มร่วมกันจัดเตรียมเนื้อหาและนำเสนอสิ่งที่เรียนรู้ตามแผนปฏิบัติงานที่กลุ่มกำหนดไว้โดยให้แต่ละกลุ่มประเมินการนำเสนอของกลุ่มอื่น ๆ และกลุ่มตนเองด้วย หรือผู้สอนอาจร่วมกับผู้เรียนทั้งชั้นให้ช่วยออกแบบแบบประเมินการนำเสนองานก็ได้เพื่อใช้ในการประเมิน

ขั้นตอนที่ 5 อภิปรายและสรุปผล เพื่อซักถามข้อสงสัยระหว่างผู้สอนกับผู้เรียน หรือระหว่างผู้เรียนด้วยกันเอง ผู้สอนและผู้เรียนช่วยกันสรุปทบทวนและร่วมกันประเมินผลการเรียนรู้ของกลุ่มเพื่อพิจารณาข้อบกพร่องและข้อควรปรับปรุงแก้ไขในการปฏิบัติงานกลุ่มให้ดียิ่งขึ้น (เชมณัฏฐ์ มิ่งศิริธรรม, 2554, น. 439-440)

ทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น

ทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 (21st century skills; transversal skills) หมายถึง กลุ่มความรู้ ทักษะ และนิสัยการทำงาน ที่เชื่อว่าจะมีความสำคัญยิ่งต่อความสำเร็จในการเรียนรู้ตลอดชีวิต ทักษะดังกล่าวนี้เป็นผลจากการพัฒนากรอบความคิดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 (21st Century Learning Framework) โดยภาคีเพื่อทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 เป็นสมการ 3Rs 7Cs = ทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 โดย 3Rs ประกอบด้วย ทักษะการรู้หนังสือ ได้แก่ Reading (ทักษะการอ่าน), Writing (‘Riting-ทักษะการเขียน) และ Arithmetic (‘Rithmetic-ทักษะเลขคณิต) ส่วน 7Cs คือทักษะที่ผู้วิจัยได้นำมาบูรณาการในครั้งนี้ ประกอบด้วย ทักษะ 7 ด้าน คือ

(1) ด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณและการแก้ปัญหา (critical thinking and problem solving) กระบวนการคิดที่ใช้เหตุใช้ผลพิจารณาไตร่ตรองอย่างรอบคอบ โดยการศึกษาข้อมูล หลักฐาน แยกแยะข้อมูลว่าข้อมูลใด คือ ข้อเท็จจริง ข้อมูลใดคือความคิดเห็น ตลอดจนพิจารณาความน่าเชื่อถือของข้อมูล แล้วตั้งสมมติฐานเพื่อหาสาเหตุของปัญหา และสามารถหาแนวทางแก้ไขปัญหานั้น ๆ ได้

(2) ด้านการสื่อสารสารสนเทศและการรู้เท่าทันสื่อ (communications, information, and media literacy) หมายถึง การรับรู้ข่าวสารอย่างรู้เท่าทันและรู้จักการใช้เทคโนโลยีอย่างชาญฉลาด

(3) ด้านความร่วมมือ การทำงานเป็นทีมและภาวะผู้นำ (collaboration, teamwork and leadership) หมายถึง การมีส่วนร่วมของสมาชิกในองค์กร การแสดงความคิดเห็น รับฟังความคิดเห็น และการร่วมมือกันทำงานให้บรรลุวัตถุประสงค์ โดยการรู้จักการมีน้ำใจต่อผู้อื่น ไม่เบียดเบียนผู้อื่น หรือเห็นแก่ตัวจนทำให้องค์กรเสื่อมเสีย

(4) ด้านการสร้างสรรค์และนวัตกรรม (creativity and innovation) หมายถึง การคิดริเริ่มสร้างสรรค์ในการสร้างสิ่งใหม่ ๆ ในการแก้ไขปัญหาด้วยความร่วมมือกัน

(5) ด้านคอมพิวเตอร์ และเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร (computing and ICT literacy) หมายถึง ความสมรรถในการแสดงทักษะ ความคิดอย่างมีเหตุมีผลและสามารถปฏิบัติงานได้หลากหลายด้าน

(6) ด้านการทำงาน การเรียนรู้ และการพึ่งตนเอง (career and learning self-reliance) หมายถึง การเรียนรู้เรื่องราวต่าง ๆ ที่ต้องรู้ ควรรู้ และที่แต่ละคนอยากรู้ เพื่อจะได้มีชีวิตที่ดีกว่าเพื่อแก้ปัญหาและพัฒนาตนเอง เรียนรู้เรื่องทฤษฎี แนวคิดต่าง ๆ เพื่อนำไปสู่การประยุกต์ใช้ นำไปปฏิบัตินำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ และ

(7) ด้านความเข้าใจต่างวัฒนธรรม ต่างกระบวนทัศน์ (cross-cultural understanding) หมายถึง การทำความเข้าใจในวัฒนธรรมของแต่ละท้องถิ่น รวมไปถึงการนำวัฒนธรรมของตนเองไปเผยแพร่ให้กับบุคคลอื่น และรู้จักการปรับความคิดเห็นของตนเองให้เหมาะสมกับวัฒนธรรมต่าง ๆ ด้วย ทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 จึงเป็นเป้าประสงค์ของการจัดการศึกษาและการเรียนรู้ที่ช่วยชี้แนะวิธีการสร้างกระบวนกรเรียนรู้ที่พัฒนาชีวิตของผู้เรียนให้มีคุณภาพและประสบความสำเร็จเพื่อการดำรงชีวิตในคริสต์ศตวรรษที่ 21 (พระยยุทธพงษ์ อากาศโร (เอมเกต), 2562, น. 55-56)

ดังนั้น การศึกษาในศตวรรษที่ 21 จึงมีความสำคัญและมีความจำเป็นอย่างยิ่งต่อการดำรงชีวิตในศตวรรษใหม่ ของนักเรียน จะช่วยเตรียมความพร้อมให้คนรู้จักคิด เรียนรู้ ทำงาน แก้ปัญหา สื่อสาร และร่วมมือทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพไปตลอดชีวิต เนื่องจากเป็นยุคที่เปลี่ยนแปลงไปตามความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี โดยการเตรียมคนไปเผชิญการเปลี่ยนแปลง ซึ่งคนยุคใหม่จึงต้องมีการทักษะที่สูงในการเรียนรู้และปรับตัว เพื่อให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลง ในด้านรูปแบบเศรษฐกิจ การพึ่งพาอาศัยที่เพิ่มมากขึ้นและภูมิทัศน์ในการเรียนรู้ที่เปลี่ยนไป

การเรียนการสอนตามแนวคิดการเรียนรู้แบบร่วมมือ เพื่อส่งเสริมทักษะการเรียนรู้ศตวรรษที่ 21 ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น

การเรียนรู้แบบร่วมมือ (Cooperative Learning and Collaborative Learning) หรือนักวิชาการบางท่านได้แปล Collaborative Learning ว่าคือ การเรียนรู้ร่วมกัน ซึ่งเป็นวิธีการจัดการเรียนการสอนรูปแบบหนึ่ง ที่เน้นให้ผู้เรียนลงมือปฏิบัติงานเป็นกลุ่มย่อย โดยมีสมาชิกกลุ่มที่มีความสามารถที่แตกต่างกัน เพื่อเสริมสร้างสมรรถภาพการเรียนรู้ของแต่ละคน สนับสนุนให้มีการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน จนบรรลุตามเป้าหมายที่วางไว้ นอกจากนี้ ยังเป็นการส่งเสริมการทำงานร่วมกันเป็นหมู่คณะ หรือทีม ตามระบอบประชาธิปไตย และเป็นการพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์ ทำให้สามารถปรับตัวอยู่กับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข

สำหรับวิธีการเรียนการสอนแบบการเรียนรู้จากกลุ่มนั้น มีหลากหลาย เช่น Jigsaw, Teams-Games-Tournament (TGT), Student Teams-Achievement Division (STAD), Team Assisted Individualization (TAI), Learning Together (LT), Group Investigation (GI), Think-Pair-Square, Think-Pair-Share Pair Check, Three-Step-Interview, Number Head Together ฯลฯ โดยมีวิธีที่นิยมใช้อยู่ 7 วิธี คือ (เรวัต ศรีสสุข, 2563, น. 5-8)

- 1) Jigsaw
- 2) Teams-Games-Tournament (TGT)
- 3) Student Teams-Achievement Division (STAD)
- 4) Team Assisted Individualization (TAI)
- 5) Learning Together (LT)
- 6) Group Investigation (GI)
- 7) CIRC (Cooperative Integrated Reading and Composition)

การจัดการเรียนแบบร่วมมือมีรูปแบบของการจัดกิจกรรมที่หลากหลาย ขึ้นอยู่กับผู้สอนที่จะเลือกใช้รูปแบบใดที่เหมาะสมกับผู้เรียน เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ บรรลุตามวัตถุประสงค์การเรียนรู้ที่ผู้สอนกำหนดไว้ โดยแต่ละรูปแบบจะมีข้อดีแตกต่างกันไป แต่ทั้งนี้ไม่ว่าจะเป็นรูปแบบใดล้วนแต่ส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดทักษะของการทำงานเป็นทีม การช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ยอมรับซึ่งกันและกัน รวมไปถึงเกิดกระบวนการคิดที่สร้างสรรค์ นำไปสู่การพัฒนาทักษะทางสังคมเมื่อผู้เรียนออกไปสู่การใช้ชีวิตนอกห้องเรียน

ขั้นตอนจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือ (Collaborative Learning)

การจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือประกอบด้วยองค์ประกอบที่มีความสัมพันธ์กัน โดยมีเป้าหมายคือ เพื่อให้บรรลุตามเป้าหมายที่กลุ่มร่วมกันตั้งไว้ ดังนั้นเพื่อให้บรรลุเป้าหมายดังกล่าว จึงต้องมีขั้นตอนหรือกระบวนการต่าง ๆ เป็นตัวขับเคลื่อน ซึ่งอากรณ์ ใจเที่ยง (อากรณ์ ใจเที่ยง, 2550, น. 9) กล่าวถึงขั้นตอนการจัดการจัดการกิจกรรมการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือ ไว้ดังนี้

1. ขั้นเตรียมการ ในขั้นตอนนี้เป็นการเตรียมความพร้อมก่อนเรียน เริ่มด้วยผู้สอนชี้แจงจุดประสงค์ของบทเรียน หลังจากนั้นผู้สอนจัดกลุ่มผู้เรียนเป็นกลุ่มย่อย โดยคณะผู้เขียนในกลุ่มให้แตกต่างกันในด้านสติปัญญา ความถนัด และภูมิหลัง แบ่งจำนวนสมาชิกในกลุ่มละประมาณไม่เกิน 6 คน หลังจากนั้นผู้สอนแนะนำวิธีการทำงานกลุ่มและบทบาทของสมาชิกในกลุ่ม

2. ขั้นสอน ในขั้นตอนนี้ผู้สอนเริ่มนำเข้าสู่บทเรียน โดยการสอนหรือบรรยายเนื้อหาตามบทเรียน หลังจากนั้นมอบหมายงานให้แก่แต่ละกลุ่ม ซึ่งผู้สอนจะอธิบายถึงปัญหาหรืองานที่ต้องการให้กลุ่มแก้ไขหรือคิดวิเคราะห์หาคำตอบ พร้อมแนะนำแหล่งข้อมูล ค้นคว้า หรือให้ข้อมูลพื้นฐานสำหรับการคิดวิเคราะห์อย่างชัดเจน

3. ขั้นทำกิจกรรมกลุ่ม เป็นขั้นตอนที่สมาชิกภายในกลุ่มจะได้ฝึกทักษะการเรียนรู้ร่วมกัน การทำงานเป็นทีม การร่วมกันรับผิดชอบในงานที่ได้รับมอบหมาย ร่วมกันแสดงความคิดเห็น ร่วมกันทำงานตามบทบาทหน้าที่ที่ได้รับ โดยผู้สอนอาจใช้เทคนิคการเรียนรู้แบบร่วมแรงร่วมใจที่น่าสนใจและเหมาะสมกับผู้เรียน เช่น การเล่าเรื่องรอบวง มุมสนทนา คู่ตรวจสอบคู่คิด ฯลฯ ผู้สอนสังเกตการณ์ทำงานของกลุ่ม เป็นผู้อำนวยความสะดวกให้ความกระจ่างในกรณีที่ผู้เรียนสงสัยหรือต้องการความช่วยเหลือ

4. ขั้นตรวจสอบผลงานและทดสอบ ขั้นตอนนี้สมาชิกภายในกลุ่มจะรายงานผลการดำเนินงานกลุ่ม โดยผู้สอนและเพื่อนกลุ่มอื่น ๆ สามารถซักถามหรือแลกเปลี่ยนเรียนรู้เพื่อให้เกิดความชัดเจนมากขึ้น เน้นการตรวจผลงานกลุ่มและผลงานรายบุคคล ในบางกรณีผู้เรียนอาจต้องช่วยซ่อมเสริมสิ่งที่ยังต้องปรับปรุง แล้วจึงทำการทดสอบผลงานอีกครั้ง

5. ขั้นสรุปบทเรียนและประเมินผลการทำงานกลุ่ม ขั้นนี้ผู้สอนและผู้เรียนช่วยกันสรุปบทเรียน ผู้สอนช่วยเสริมเพิ่มเติมความรู้ที่จำเป็นหรือไม่ครอบคลุม เพื่อให้บรรลุผลตามเป้าหมายการเรียนรู้ที่กำหนดไว้ และช่วยกันประเมินผลการทำงานกลุ่มทั้งส่วนที่เด่น และส่วนที่ควรปรับปรุงแก้ไข ให้การเสริมแรงโดยการชมเชย หรือมอบรางวัลกลุ่มที่ทำคะแนนได้ตามเกณฑ์ และการให้กำลังใจกับสมาชิกในกลุ่มที่ยังไม่สามารถทำงานผ่านเกณฑ์ได้

จากที่กล่าวมาข้างต้น ทำให้เห็นถึงขั้นตอนทั้งหมดของการจัดการกิจกรรมในการเรียนรู้แบบร่วมมือ ที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้และฝึกทักษะกระบวนการกลุ่มตามบทบาทหน้าที่และความรับผิดชอบในการทำงานกลุ่ม รวมถึงได้ฝึกทักษะการคิด การค้นคว้า การแสวงหาความรู้

ด้วยตนเอง นอกจากนี้ ผู้เรียนจะได้ประสบการณ์ในด้านการอยู่ร่วมกับผู้อื่น การมีน้ำใจช่วยเหลือผู้อื่น การเสียสละ การยอมรับกันและกัน การไว้วางใจซึ่งกันและกัน การเป็นผู้นำ และการทำงานเป็นทีมที่มีประสิทธิภาพ ซึ่งภายในขั้นตอนต่าง ๆ นี้ยังประกอบไปด้วยกลุ่ม การเรียนที่แตกต่างกัน ทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ เพื่อให้ผู้สอนสามารถวางแผน การเรียนรู้ที่นำไปสู่การเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพมากขึ้น

จะเห็นได้ว่า ทักษะการคิด การค้นคว้า การแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง นอกจากนี้ ผู้เรียนจะได้ประสบการณ์ในด้านการอยู่ร่วมกับผู้อื่น การมีน้ำใจช่วยเหลือผู้อื่น การเสียสละ การยอมรับกันและกัน การไว้วางใจซึ่งกันและกัน การเป็นผู้นำ และการทำงานเป็นทีมที่มี ประสิทธิภาพนั้น มีความสอดคล้องกับทักษะในศตวรรษที่ 21 ที่ผู้เขียนได้กล่าวไว้ในหัวข้อก่อน หน้านี้ คือ 3Rs 7Cs = ทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 โดย 3Rs ประกอบด้วย ทักษะการรู้หนังสือ ได้แก่ Reading (ทักษะการอ่าน), Writing (‘Riting-ทักษะการเขียน) และ Arithmetic (‘Rithmetic-ทักษะเลขคณิต) ส่วน 7Cs คือทักษะที่ผู้วิจัยได้นำมาบูรณาการในครั้งนี้ ประกอบด้วย ทักษะ 7 ด้าน คือ (1) ด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณและการแก้ปัญหา (critical thinking and problem solving) (2) ด้านการสื่อสารสารสนเทศและการรู้เท่าทันสื่อ (communications, information, and media literacy) (3) ด้านความร่วมมือ การทำงาน เป็นทีมและภาวะผู้นำ (collaboration, teamwork and leadership) (4) ด้านการสร้างสรรค และนวัตกรรม (creativity and innovation) (5) ด้านคอมพิวเตอร์ และเทคโนโลยีสารสนเทศ และการสื่อสาร (computing and ICT literacy) (6) ด้านการทำงาน การเรียนรู้ และการ พึ่งตนเอง (career and learning self-reliance) และ (7) ด้านความเข้าใจต่างวัฒนธรรม ต่างกระบวนทัศน์ (cross-cultural understanding)

ดังนั้น การเรียนรู้แบบร่วมมือ (Collaborative Learning) จึงเป็นรูปแบบที่สามารถ ส่งเสริมทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 และเป็นเป้าประสงค์ของการจัดการศึกษาและ การเรียนรู้ที่ช่วยชี้นำวิธีการสร้างกระบวนการเรียนรู้ที่พัฒนาชีวิตของนักเรียนในระดับชั้น มัธยมศึกษาตอนต้น เพื่อการดำรงชีวิตในคริสต์ศตวรรษที่ 21 ให้ดีงาม มีคุณภาพและประสบ ความสำเร็จ

บทสรุป

การใช้รูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดการเรียนรู้แบบร่วมมือ เพื่อส่งเสริมทักษะ การเรียนรู้ศตวรรษที่ 21 ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น เป็นการเสริมสร้างประสิทธิภาพ ของการจัดการเรียนรู้โดยเน้นที่องค์ความรู้ ทักษะ ความเชี่ยวชาญและสมรรถนะที่เกิดกับตัว ผู้เรียน โดยมีกรอบแนวคิดในการผสมผสานองค์ความรู้ทักษะเฉพาะด้าน ความชำนาญการและ ความรู้เท่าทันด้านต่าง ๆ ที่เป็นสหวิทยาการเข้าด้วยกัน เพื่อความสำเร็จของผู้เรียนทั้งด้านการ

ทำงานและการดำเนินชีวิตในสังคมแห่งความเปลี่ยนแปลงในปัจจุบัน ที่ทุกคนจะต้องเรียนรู้ตลอดชีวิต ด้วยการเรียนรู้แบบ 3R x 7C 3R คือ Reading (อ่านออก), (W) Riting (เขียนได้), และ (A)Rithematics (คิดเลขเป็น) 7Cs ได้แก่ Critical Thinking and Problem Solving (ทักษะด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณ และทักษะในการแก้ปัญหา) Creativity and Innovation (ทักษะด้านการสร้างสรรค์ และนวัตกรรม) Cross-cultural Understanding (ทักษะด้านความเข้าใจความต่างวัฒนธรรม ต่างกระบวนทัศน์) Collaboration, Teamwork and Leadership (ทักษะด้านความร่วมมือ การทำงานเป็นทีม และภาวะผู้นำ), Communications, Information, and Media Literacy (ทักษะด้านการสื่อสาร สารสนเทศ และรู้เท่าทันสื่อ), Computing and ICT Literacy (ทักษะด้านคอมพิวเตอร์ และเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร), Career and Learning Skills (ทักษะอาชีพและทักษะการเรียนรู้)

เอกสารอ้างอิง

- เชมณัญญ์ มิ่งศิริธรรม. (2011). การบูรณาการวิธีการเรียนแบบร่วมมือกับการเรียนร่วมกัน. วารสาร Veridian E-Journal SU. 4(1), 439-440.
- พระยุดทพงษ์ อากาศโร (เอมเกตุ). (2562). การส่งเสริมทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 เชิงพุทธบูรณาการ (วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต). พระนครศรีอยุธยา : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พัชรี สร้อยสกุล. (2559). การพัฒนาทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 สำหรับนักศึกษาอาชีวศึกษา เอกชนในเขตพัฒนาอุตสาหกรรมชายฝั่งทะเลตะวันออก (วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษาดุสิตบัณฑิต). ชลบุรี : มหาวิทยาลัยบูรพา.
- เรวดี ศรีสุข. (2019). การประยุกต์ใช้ทฤษฎีการเรียนรู้แบบร่วมมือ (Co-operative learning) ในการออกแบบจัดการเรียนการสอน. The Journal of Boromarjonani College of Nursing Suphanburi. 2 (1), 5-8.
- สำนักบริหารงานการมัธยมศึกษาตอนปลาย สพฐ. (2558). แนวทางการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21. กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน.
- สุพิน ดิษฐกุล. (2542). การสร้างความรู้ด้วยวิธีการเรียนรู้ร่วมกัน. เอกสารประกอบการประชุมวิชาการวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีศึกษาครั้งที่ 8. กรุงเทพฯ : สมาคมวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีศึกษาไทย.

Goodsell, A.N., Maher, R.M, Tinto. (1996). Collaborative learning : A source book for highereducation. The National Center on Postsecondary Teaching, and Assessment (NCTLA).

Jones, S and Creese,L. E. E-education. (2000). : creating partnerships for learning. Paper originally presented at the Seventh International Literacy and Education Research Network (LERN) Conference on Learning, RMIT University, Melbourne, 5-9 July 2000. [Online]. Retrieved 21 June 2008. Available from <http://ultibase.rmit.edu.au/Articles/aug01/jones1.htm>

